

برپایی شورای حقوق بشر: گام نخست در اصلاح ساختار سازمان ملل متحد

حسن مهنویان

پیشگفتار

یکی از دستاوردهای بزرگ سازمان ملل متحد ایجاد مجموعه‌ای کامل از قوانین حقوق بشر مورد حمایت جهانی بوده که همه ملت‌ها بتوانند آن را بپذیرند و به آن بپیوندند. بنیاد این مجموعه قوانین، منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر است که در ۱۹۴۵ و ۱۹۴۸ به تصویب مجمع عمومی رسیده است.

در شش دهه‌ای که از تدوین و پذیرش منشور ملل متحد و اعلامیه جهانی حقوق بشر می‌گذرد، پیمانهای چندجانبه بسیاری در زمینه حقوق بین الملل بشر (International Human Rights) تدوین شده به گونه‌ای که به باور یاره‌ای از صاحب نظران، حقوق بین الملل بشر دچار تورم هنجاری شده است زیرا اکنون بیش از دهها سند بین المللی (پیمان، اعلامیه و قطعنامه) در زمینه حقوق بشر وجود دارد.^۱

در این اسناد چندجانبه گونه‌های حقوق بشر روشن شده و مورد شناسایی جهانی قرار گرفته و در بسیاری از موارد، مکانیسم‌هایی برای نظارت بر اجرای آنها در نظر گرفته شده است. مهمترین و نخستین مکانیسم در سطح جهانی برای پی گیری اهداف حقوق جهانی بشر در سال ۱۹۴۶ در نخستین نشست شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد با عنوان کمیسیون حقوق بشر ملل متحد (United Nations Commission on Human Rights) بر پایه متن منشور، بویژه ماده

۶۸ آن، با گرفت. وظیفه این کمیسیون پیشنهاد، توصیه و دادن گزارشهایی درباره حقوق بشر به مجمع عمومی از راه شورای اقتصادی و اجتماعی بود.

کمیسیون حقوق بشر در بیش از نیم سده فعالیت خود خدمات چشمگیری به بهبود حقوق بشر در جامعه جهانی کرد که یکی از مهمترین و اصلی ترین خدمات آن تهیه و تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر (Universal Declaration of Human Rights) بود که در مجمع عمومی در ۱۹۴۸ به تصویب رسید. پس از گذشت سالها از پذیرش اعلامیه در مجمع عمومی همه دولتها این اعلامیه را تأیید کرده اند تا آنجا که اصول مندرج در آن اکنون در شمار حقوق بین الملل عرفی قرار گرفته و این اعلامیه «معیار مشترک» برای همه ملت‌ها دانسته می شود.^۲

تا ۱۹۸۹ که قرار شد دو مین کنفرانس جهانی حقوق بشر برگزار شود، کمیسیون مجموعه‌ای فراگیر از قواعد حقوق بین الملل بشر و نیز مکانیسمی بر پایه پیمانها و به موازات آن، سیستمی فرا کنوانسیون مشهور به «روشهای ویژه»^۳، به دست داد.

کار سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر در این شش دهه بر آمیزه‌ای از نگرانی هاد در زمینه نیاز به حمایت از شأن انسانها استوار بوده است. بنیانگذاران سازمان ملل متحد بر این باور بودند که احترام به حقوق اساسی بشر، عنصر اصلی بیدایش يك بافت اجتماعی نیرومند است و مشروعیت هر دولت به میزان

مسائل امنیتی و اقتصادی و دیگر موضوعات بنیادی پیوند دارد.^۶

سیستم سازمان ملل، با وجود ضعفهای خود، در سالهای پس از جنگ سرد بسیار درگیر تحولات حقوق بشر بوده است که از جمله می توان به مداخلات بشر دوستانه و برگزاری دومین کنفرانس جهانی حقوق بشر در ژوئن ۱۹۹۳ در وین با حضور نمایندگان ۱۷۱ کشور و ایجاد کمیساری عالی حقوق بشر اشاره کرد. گفتمان سالهای گذشته درباره لزوم اصلاح ساختار کمیسیون حقوق بشر نیز در همین راستا است هر چند نباید روند کلی اصلاحات سازمان ملل و فشار قدرتهای بزرگ را از نظر دور داشت.

کمیسیون حقوق بشر و ایرادهای آن

ارگانهای بین المللی حقوق بشر از نظر نوع و کارکردها در گروه کلی تقسیم می شود: الف) ارگانهای پدید آمده بر پایه منشور ملل متحد؛ ب) نهادهایی که بر پایه میثاقها و کنوانسیونهای بین المللی حقوق بشر موجودیت یافته است.^۷

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل در شمار ارگانهای مبتنی بر منشور ملل متحد بود که از سوی شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد بر اساس ماده ۶۸ منشور بنیاد نهاده شد.

کمیسیون حقوق بشر در ۱۹۴۶ با هدف تهیه طرح بین المللی حقوق بشر که در ۱۹۶۶ کامل شد، پدید آمد. شمار اعضای کمیسیون در پی افزایش اعضای سازمان ملل افزایش یافت به گونه ای که شمار اعضای آن از ۱۸ عضو نخستین به ۲۱ عضو در ۱۹۶۱، ۳۲ عضو در ۱۹۶۶، ۴۳ عضو در ۱۹۷۹ و ۵۳

رعایت (respect)، حمایت (protect) و تحقق (realize) حقوق شهر و ندانش بستگی دارد.^۴ از این رو، دولت‌های عضو، مجموعه ای از حقوق بین الملل بشر را به دست دادند که سپس در اعلامیه جهانی حقوق بشر، کنوانسیونها، پروتکلها و توافقنامه‌های بعدی تدوین شد. ولی با وجود بیش از نیم سده تلاش جدی جامعه بین المللی برای بهبود وضع حقوق بشر که به گفته کوفی آنان، دبیر کل سازمان ملل متحد، یکی از دستاوردهای سترگ در سده بیستم به شمار می آید، هنوز هم موارد نقض حقوق بشر در نقاط گوناگون جهان به اندازه ای است که بخشهایی از سازمان ملل که کار آنها بررسی و نظارت بر این موارد است، توان لازم برای برخورد مناسب با آنها ندارند. از جمله این بخشها کمیسیون حقوق بشر بود که در سالهای پس از جنگ سرد، بویژه در هزاره تازه مسخت مورد انتقاد واقع شد و درخواست برای اصلاح ساختار آن افزایش چشمگیر یافته بود.

شواهد بارز و گفته‌های دست اندر کاران صلاحیتدار سازمان ملل متحد همواره ناتوانی سازمان ملل در بهبود بخشیدن به وضع حقوق بشر و پاسداری از آزادیهای اساسی را، با وجود تلاشهای چشمگیر در این زمینه، نشان داده است. در این مورد دودلیل اساسی آورده می شود که عبارت است از: ۱- سیاسی کاری و بهره برداری تبلیغاتی از موضوع حقوق بشر و ۲- بی توجهی به مفاهیم اخلاقی و ارزشهای مذهبی.^۵

باید یاد آور شد که درباره اصلاح مکانیسم نظارت و اجرای حقوق بشر سازمان ملل، نمی توان بیرون از چارچوب کلی اصلاح ساختار خود سازمان که در این سالها گفتگو درباره آن به اوج رسیده است، چندان سخن گفت.

از سوی دیگر، نمی توان اصلاحات کلان سازمان ملل را جدا از اصلاح مکانیسم آن برای حفظ و بهبود حقوق بشر دانست. امروزه بسیاری کسان بر این باورند که تازمانی که حقوق بشر در کانون برنامه‌های سازمان ملل جایگیر داین سازمان در مفهوم بنیادی خود باشکست رو به رو خواهد شد. با دقت در گستره اقدامات سازمان ملل در می یابیم که هر کاری که این سازمان صورت دهد، سرانجام در راستای حفظ حقوق فردی که در قوانین بین المللی تعریف شده است ارزیابی می شود.

سازمان ملل در جستجوی صلح و امنیت بی توجه به ارزشها نیست، بلکه خواهان صلح و امنیتی است که بر پایه حقوق بشر استوار باشد. افزون بر این سازمان ملل در پی هر گونه توسعه نیست، بلکه در پی توسعه پایدار است که بازتاب محوریت فرد باشد. پس، پشتیبانی از حقوق بشر در چارچوب سازمان ملل یک موضوع حاشیه ای نیست بلکه هدف اصلی این سازمان است و با

● با وجود پیش از نیم سده تلاش جدی جامعه بین المللی برای بهبود وضع حقوق بشر که به گفته کوفی آنان، دبیر کل سازمان ملل متحد، یکی از دستاوردهای سترگ در سده بیستم به شمار می آید، هنوز هم موارد نقض حقوق بشر در نقاط گوناگون جهان به اندازه ای است که بخشهایی از سازمان ملل که کار آنها بررسی و نظارت بر این موارد است، توان لازم برای برخورد مناسب با آنها ندارند.

۲- کمیسیون در ۱۹۸۷ تصمیم به ایجاد صندوق همکاریهای فنی داوطلبانه در زمینه حقوق بشر گرفت و در ۱۹۸۸ نیز روشی را برگزید که در آن تمرکز اصلی بر معیارهای پیشگیری و آموزش حقوق بشر بود.

۳- در ۱۹۹۰ تصمیم گرفته شد که کمیسیون نشستهایی ویژه افزون بر نشست سالانه خود برگزار کند که این تصمیم در ۱۹۹۲ به اجرا درآمد.

۴- پس از ۱۹۹۴ موضوعات حقوق بشری در مأموریتهای سازمان ملل در نظر گرفته شد.^۸

با وجود این در سالهای گذشته انتقاد از کمیسیون افزایش یافته بود که این انتقادات سرانجام به جایگزینی آن با نهاد حقوق بشری تازه ای انجامید. البته باید یاد آور شد که این تغییر بویژه از زمان برگزاری کنفرانس جهانی حقوق بشر در ۱۹۹۳ در وین سرانجام رخ می داد. در کنفرانس وین، دستور کار حقوق بشر از سوی جامعه جهانی از نو فرمول بندی شد و اولویتهای تازه ای در بیانیه و برنامه اقدام وین پدید آمد. در چنین متن و زمینه ای است که پیدایش شورای حقوق بشر باید بررسی شود. کوفی انان در گزارش خود برای نشست سران ملل متحد در سپتامبر ۲۰۰۵ به نام «در آزادی بیشتر: به سوی توسعه، امنیت و حقوق بشر برای همه» تهیه شده بود به این نکته اشاره کرد که توان کمیسیون برای اجرای وظایفش، به علت کاهش اعتبار و گرایشهای حرفه ای اش کاهش یافته است.

یکی از انتقادهای جدی که از کمیسیون حقوق بشر می شد، ترکیب اعضای آن بود؛ بویژه اینکه گفته می شد که چند کشور عضو آن بیشینه بایسته ای در زمینه حقوق بشر ندارند و حتی در پاره ای دوره ها این کشورها بهر یاست کمیسیون نیز برگزیده شده اند.

در ۴ مه ۲۰۰۴، سیشن سیو (Sichan Siv) نماینده آمریکا در کمیسیون حقوق بشر در اعتراض به گزینش سودان به عضویت کمیسیون، نشست آن را ترک کرد و این گزینش را بوج و بی معنا خواند زیرا به باور او سودان با توجه به پاکسازی قومی در دارفور مشکل بزرگی در زمینه رعایت حقوق بشر دارد. در دوران فعالیت کمیسیون، بویژه پس از جنگ سرد، گروههای پویای حقوق بشر همواره نگرانی خود را از عضویت کشورهای چون چین، کوبا، آمریکا، پاکستان، الجزایر، سوریه، لیبی و ویتنام ابراز می داشتند. این کشورها بارها به نقض حقوق بشر متهم شده اند و نگرانی اصلی همواره این بود که بر ضد قطعنامه های کمیسیون که نقض حقوق بشر از سوی آنها را محکوم می کرد، اقدام کنند که این امر به گونه غیر مستقیم

● شواهد بارز و گفته های دست اندر کاران صلاحیت دار سازمان ملل متحد همواره ناتوانی سازمان ملل در بهبود بخشیدن به وضع حقوق بشر و پاسداری از آزادیهای اساسی را، با وجود تلاشهای چشمگیر در این زمینه، نشان داده است. در این مورد دو دلیل اساسی آورده می شود ۱- سیاسی کاری و بهره برداری تبلیغاتی از موضوع حقوق بشر و ۲- بی توجهی به مفاهیم اخلاقی و ارزشهای مذهبی.

عضو در ۱۹۹۲ افزایش یافت.^۸

کمیسیون حقوق بشر سازمان ملل، ابزار اصلی و بین المللی سازمان برای بهبود و پشتیبانی از حقوق بشر بود که در فعالیتهای خود با کمیساریای عالی حقوق بشر همکاری داشت. بیشتر نشستهای کمیسیون را شورای اقتصادی و اجتماعی تنظیم می کرد و بر پایه قطعنامه ۱۵۶۱ شورا، کمیسیون سالی یک بار نشست داشت که شش هفته به درازا می کشید و نیز می توانست نشستی ویژه به مدت یک هفته بر ای گروههای کاری داشته باشد.^۹

این کمیسیون در گذر سالها گسترش چشمگیری در امور مشارکتی پیدا کرد تا شمار بیشتری از اعضای سازمان ملل را در بر گیرد. باید در نظر داشت که جدا از حق رأی، کشورهای غیر عضو کمیسیون از بیشتر حقوق اعضا بهره مند بودند که از جمله آنها می توان به حق دادن طرح اشاره کرد.

در سالهای فعالیت کمیسیون حقوق بشر، سازمانهای مدنی و غیر دولتی همکاری گسترده ای با کمیسیون پیدا کرده بودند به گونه ای که شمار مشارکت کنندگان غیر دولتی در واپسین نشست کمیسیون در مارس- آوریل ۲۰۰۶ به چند هزار رسید.

تمرکز اصلی کمیسیون بر اجرای معیارهای جهانی حقوق بشر بود. چهار موضوع مهم و محوری زیر در رابطه با فعالیتهای کمیسیون نمود بیشتری داشت:

۱- هدف کمیسیون بررسی، نظارت و انتشار گزارشهایی درباره وضع حقوق بشر در کشورها (مکانیسم کشوری) و همچنین درباره نقضهای موضوعی حقوق بشر (مکانیسم موضوعی) بود.

پس از پنج ماه گفتگوهای پرتنش، مجمع عمومی قطعنامه ۶۰/۲۵۱ را در مورد چگونگی برپایی شورای حقوق بشر با اکثریت چشمگیری در ۱۵ مارس ۲۰۰۶ صادر کرد. این قطعنامه با ۱۷۰ رأی مثبت، ۴ رأی منفی و ۳ رأی ممتنع پذیرفته شد. کشورهای بلاروس، ایران، وونزویلا به قطعنامه رأی ممتنع و ایالات متحده آمریکا، اسرائیل، جزایر مارشال و پائولو به آن رأی منفی دادند. این قطعنامه مقرر داشت که کمیسیون حقوق بشر در ۱۶ ژوئن ۲۰۰۶ منحل و نخستین نشست شورای ۱۹ ژوئن ۲۰۰۶ برگزار شود.

موضع گیری کشورهای در برابر شورای حقوق بشر

نشستهایی که به ابتکار و هدایت رئیس مجمع عمومی سازمان ملل برای گفتگو و بررسی بستر امن و زیای گوناگون شورای حقوق بشر برگزار شد و سرانجام به صدور قطعنامه ۶۰/۲۵۱ رسید با بگو مگو و اختلاف نظرهای اعضای سازمان ملل بویژه کشورهای غربی و کشورهای در حال توسعه همراه بود. هر چند در درون این دسته بندی کلی مواضع تك تك کشورهای نیز تفاوتی با هم داشت.

اختلاف نظر کشورهای در حال توسعه و توسعه یافتگان می توان در هفت بخش مهم بر شمرد:^{۱۳}

۱- کشورهای در حال توسعه خواستار گنجانده شدن حق توسعه در چارچوب صلاحیتهای شورای حقوق بشر بودند، اما کشورهای غربی بیشتر بر اعمال صلاحیت آن بر حقوق مدنی و سیاسی تأکید داشتند. سرانجام نظر کشورهای در حال توسعه

● سازمان ملل در جستجوی صلح و امنیت بی توجه به ارزشها نیست، بلکه خواهان صلح و امنیتی است که بر پایه حقوق بشر استوار باشد. افزون بر این سازمان ملل در پی هر گونه توسعه نیست، بلکه در پی توسعه پایدار است که بازتاب محوریت فرد باشد. پس، پشتیبانی از حقوق بشر در چارچوب سازمان ملل يك موضوع حاشیه ای نیست بلکه هدف اصلی این سازمان است و با مسائل امنیتی و اقتصادی و دیگر موضوعات بنیادی پیوند دارد.

استبداد و ستم داخلی آنها را شدت می داد. یکی از آثار مهم گزینش سودان به عضویت کمیسیون، تمایل درباره ای از کشورهای همکار با کمیسیون بود. آنها می گفتند در ۳۰ ژوئیه ۲۰۰۴، شورای امنیت سازمان ملل بوده، نه کمیسیون حقوق بشر که قطعنامه ای بر ضد سودان صادر کرده است مبنی بر اینکه اگر وضع در منطقه دارفور در ۳۰ روز آینده بهبود نیابد، خارطوم با تحریم رو به رو خواهد شد.

ایراد دیگری که به کمیسیون وارد می شد این بود که کمیسیون کمتر به نقض حقوق بشر در کشورهای صنعتی شمال از جمله شکنجه، بازداشت های خودسرانه، بر خوردهای نادرست و غیر انسانی با مهاجران و پناهندگان می پردازد.

بر پایه همین ایرادها، در سند پایانی نشست سران کشورهای عضو سازمان ملل در سپتامبر ۲۰۰۵ توجه ویژه ای به مسأله حقوق بشر و ابزارهای اجرایی آن بویژه کمیسیون حقوق بشر شد. در پاراگراف ۱۵۹ این سند مقرر شد که مکانیسم حقوق بشر سازمان ملل بویژه با تعهد به ایجاد یک «شورای حقوق بشر» که «باید نقض حقوق بشر از جمله نقض شدید و سیستماتیک را در نظر گیرد و توصیه های لازم ارائه کند و همچنین هماهنگی مؤثر را بهبود بخشد و حقوق بشر در نظام ملل متحد به جریان اندازد» تقویت شود.^{۱۱}

روند تشکیل شورای حقوق بشر

در سند پایانی نشست سران کشورهای عضو سازمان ملل متحد به برپایی شورای حقوق بشر به جای کمیسیون حقوق بشر اشاره ای نشده و نیز درباره آیین کار، وظایف و بویژه آن و ترکیب و روش گزینش اعضای آن سخنی به میان نیامده بود.

در پیش نویس نخستین سند آمده بود که «شورای حقوق بشر» به ارزیابی اجرای تعهدات حقوق بشری همه کشورهای خواهد پرداخت و اعضای ۳۰ تا ۵۰ عضو گزینشی خواهند بود که با توجه به مشارکتشان در بهبود حقوق بشر و پشتیبانی از آن بر گزیده می شوند. بر پایه نخستین پیش نویس سند، اعضای شورای ای يك دوره سه ساله با دو سوم آرای موافق اعضای مجمع عمومی سازمان ملل بر گزیده می شدند.

در پاراگراف ۱۶۰ سند پایانی نشست سران، از رئیس مجمع عمومی خواسته شد که در آن مجمع گفتگوهایی با هدف تعیین جزئیات در مورد دستورالعمل تهیه یابد.^{۱۲}

بر همین اساس، گفتگوهایی میان نمایندگان کشورهای عضو سازمان ملل برای تعیین چگونگی شورای حقوق بشر با هدایت یان الیاسون، رئیس مجمع عمومی آغاز شد. سرانجام

می گفتند کمتر کشوری خواهد توانست این شمار از آراء را به دست آورد و حتی کشوری مانند آمریکا هم نمی تواند بی بهره گیری از حربهایی چون دادن رشوه، خریدن آراء یا ترساندن و تهدید چنین آرای به دست آورد. این کشورها بر این اساس باور داشتند که تحقق این شرط بی کاربر دایزهای نامشروع کمتر امکان پذیر است.

موضع ایالات متحده آمریکا

واقعیت این است که آمریکاهنگامی که در اکثریت با همراه با بخشی از افکار غالب است یا حق و تودار دوینابر این گمان نمی رود هدف اقدامات مجاز بین المللی قرار گیرد، از حقوق و صلاحیت گسترده ساز مانهای بین المللی دفاع می کند و از این رو پشتیبان ایجاد دادگاه کیفری بین المللی برای یوگسلاوی پیشین و رواند بود؛ ولی از دادگاه کیفری بین المللی که گمان می رفت بر ضد افراد آن کشور اقدام کند، پشتیبانی نکرد. آمریکا پس از ۱۹۴۵ همواره با قوانین بین المللی فراملی حقوق بشر چه منطقه ای، چه جهانی - که به بررسی پیشین و وضع فراملی این کشور بینجامد، مخالفت ورزیده است، با همه اینها همواره باید به جای دیپلماسی چند جانبه به دیپلماسی یک جانبه چنگ زدند. در واقع بخشی از طیف سیاسی آمریکا، در مورد اقدام از راه سازمان ملل از نظر بالینی دچار بدگمانی است و با توجه به حق و توی آمریکا در شورای امنیت و قدرت آن در جاهای دیگر، به گونه ای غیر منطقی سازمان ملل را خطری برای امنیت، آزادی و استقلال خود می داند. درباره ای از محافل سیاستگذاری آمریکا نسبت به سازمان ملل تعصب وجود دارد. آمریکا بعنوان نیرومندترین کشور در امور جهانی، همواره با افزایش توان سازمان ملل برای اقدامات چند جانبه بهم مخالفت می ورزد. این نکته تنها در مورد صلح و امنیت بین الملل صدق نمی کند بلکه در زمینه توانایی آن برای دخالت بشر دوستانه و

در قطعنامه گنجانده شد.

۲- کشورهای در حال توسعه، بویژه گروه کشورهای آفریقایی، خواستار برابری شمار اعضای شور با اعضای کمیسیون یعنی ۵۳ عضو بودند اما کشورهای غربی بر کاهش شمار اعضای شور نسبت به کمیسیون با فشاری می کردند.

۳- کشورهای غربی بویژه آمریکا با کشورهای در حال توسعه بر سر در نظر گرفتن معیارهایی برای جلوگیری از عضویت پاره ای از کشورها اختلاف نظر داشتند (معیارهایی که توافق بر سر آنها برای سنجش وضع حقوق بشری کشورها به دست نیامد). از دید کشورهای در حال توسعه همه ۱۹۱ عضو سازمان ملل حق نامزد شدن برای عضویت در شورای حقوق بشر را دارند.

۴- در رابطه باروش گزینش اعضا، گروه کشورهای غربی و آمریکا بر آن بودند که فهرست نامزدهای عضویت نباید بر اساس مناطق جغرافیایی باشد و کشوری باید بتواند به عضویت شورا در آید که دو سوم آراء تمام اعضای سازمان ملل را به دست آورد. از سوی دیگر، کشورهای در حال توسعه خواستار آن بودند که شور از نظر مجمع عمومی باشد. از دید آنها با توجه به چنین جایگاهی، شور اتمتر از باار گانهای اصلی سازمان ملل نیست که برای عضویت در آن نیاز به دو سوم آراء مثبت اعضای سازمان ملل باشد. بر همین اساس، این گروه از کشورهای می گفتند که بر ای گزینش اعضای شورای حقوق بشر باید بر ای مثبت اکثریت ساده اعضای سازمان ملل در نظر گرفته شود.

۵- درباره شمار نشستهای شورای حقوق بشر، کشورهای در حال توسعه بر این باور بودند که نشستهای ویژه شور باید به هنگام ضرورت برگزار شود، نه بی دستور کار ضروری و روشن؛ اما کشورهای غربی بر این نظر بودند که نشستهای شورا باید بیش از نشستهای کمیسیون و در طول سال باشد.

۶- کشورهای در حال توسعه در مورد جای شورا در چارچوب سازمان ملل با تبدیل آن به یکی از ارگانهای اصلی سازمان مخالف بودند اما گروه کشورهای غربی با این امر موافق بودند و بر آن با فشاری می کردند. با این حال آنها می دانستند که اگر بخواهند این امر تحقق یابد باید منشور اصلاح کنند. سرانجام گروه کشورهای غربی این نکته را که شور از نظر مجمع عمومی باشد پذیرفتند اما قرار شد که پس از ۵ سال (سال ۲۰۱۱) درباره موضع آن بازنگری شود.

۷- در مورد به دست آوردن دو سوم آراء اعضای سازمان ملل بر ای پیوستن به شورای حقوق بشر که گروه کشورهای غربی بویژه آمریکا پشتیبان آن بود، کشورهای در حال توسعه

● در سالهای فعالیت کمیسیون حقوق بشر، سازمانهای مدنی و غیر دولتی همکاری گسترده ای با کمیسیون پیدا کرده بودند به گونه ای که شمار مشارکت کنندگان غیر دولتی در واپسین نشست کمیسیون در مارس - آوریل ۲۰۰۶ به چند هزار رسید.

● آمریکا بعنوان نیرومندترین کشور در امور جهانی، همواره با افزایش توان سازمان ملل برای اقدامات چند جانبه مهم مخالفت می‌ورزد. این نکته تنها در مورد صلح و امنیت بین الملل صدق نمی‌کند بلکه در زمینه توانایی آن برای دخالت بشر دوستانه و اجرای حقوق بین الملل بشر نیز چنین است. گرایش سخت آمریکا به سیاستهای یکسویه و حساسیتش نسبت به سازمان ملل جهانی بشرو نیز ابعاد دیگر فعالیت‌های سازمان ملل شمرده می‌شود.

این شرط کمابیش ممکن نخواهد بود.

۳- آمریکا بر این نظر است که به جای آنکه يك سازمانی کوچکتر و کارآمدتر تنها به جذب بهترین اعضای هر گروه منطقه‌ای بپردازد، بر پایه قطعنامه برپایی شورای حقوق بشر، این شورایی ۴۷ عضو تشکیل می‌شود که تنها اندکی کمتر از اعضای کمیسیون حقوق بشر است.

۴- از دید آمریکا، قطعنامه برپایی شورای حقوق بشر به گونه چشمگیر توازن قدرت را به زیان گروه منطقه‌ای اروپای غربی و دیگران (WEOG)^{۱۵} تغییر داده است و گروه‌های منطقه‌ای آفریقا و آسیا در شورای حقوق بشر ۵۵ درصد آراء را در دست دارند. از این رو نمایندگی نسبی گروه منطقه‌ای آسیا سخت افزایش یافته و نمایندگی گروه منطقه‌ای اروپای غربی و دیگران کاهش چشمگیر داشته است. همچنین، نیمی از کاهش ۶ کرسی در شورای حقوق بشر نسبت به کمیسیون حقوق بشر از سهمیه گروه اروپای غربی بوده است، در حالی که این گروه در برگیرنده کشورهای دموکراتیک، آزادی‌طلبان و از نظر رعایت حقوق اساسی بشر است. پس در شورای حقوق بشر نقش چنین کشورهایی کاهش یافته است.

۵- آمریکا به این شیوه معترض است که نشست‌های ویژه را بتوان تنها با یک سوم اعضای شورای برگزار کرد. واشنگتن می‌گوید هر چند توان شورای اروپای اروپا و یو.ای با وضع فوری و اضطراری حقوق بشری افزایش یافته اما تریک کیب شور اسبب می‌شود که چنین نشست‌هایی بیشتر در باره رسیدگی به نقض

اجرای حقوق بین الملل بشر نیز چنین است. گرایش سخت آمریکا به سیاستهای یکسویه و حساسیتش نسبت به سازمان ملل مشکلی در راه حقوق جهانی بشرو نیز ابعاد دیگر فعالیت‌های سازمان ملل شمرده می‌شود.^{۱۴}

در راستای همین سیاست و خط مشی می‌توان سبب برآی منفی آمریکا به قطعنامه برپایی شورای حقوق بشر را دریافت. آمریکا در گفتگوها و نشست‌هایی که برای تعیین شرایط و ویژگی‌های شورای حقوق بشر جریان داشت همواره در جهت مخالف موضع کشورهای در حال توسعه حرکت می‌کرد. برای نمونه، یکی از اهدافی که آمریکا برای تحقق آن در شورای حقوق بشر می‌گوشید عضویت پنج عضو دائم شورای امنیت در آن بود. این درخواست خشم بسیاری از کشورها را که معتقدند این پنج قدرت اکنون نیز سیطره چشمگیری بر امور جهانی دارند، برانگیخت. بسیاری از کشورهای در حال توسعه مانند پاکستان، هند، برونل، کاستاریکا، مصر، برزیل، آرژانتین و مکزیک نگرانی خود را از عضویت پنج عضو دائم شورای امنیت در شورای حقوق بشر و قدرت گرفتن هر چه بیشتر آنها برآز کردند.

بر روی هم علل مخالفت آمریکا با قطعنامه برپایی شورای حقوق بشر را می‌توان چنین بر شمرد:

۱- از دید واشنگتن معیار مشخصی برای عضویت در شورا وجود ندارد. به نظر آمریکا اعضای تازه شورا تنها برآی مثبت اکثریت ساده اعضای مجمع عمومی برگزیده می‌شوند در این گزینش به وضع حقوق بشر در کشورهای نامزد عضویت توجه ویژه نمی‌شود و حتی این معیار مد نظر قرار نمی‌گیرد که آیا کشورهای نامزد زیر تحریم شورای امنیت هستند یا نه.

۲- از دید آمریکا، مکانیسم بازبینی دقیق در عملکرد حقوق بشری اعضا خود به خود اثری بر صلاحیت آنها برای عضویت در شورا ندارد. آمریکا بر این باور است که هر چند قرار است به صورت دوره‌ای وضع حقوق بشری اعضای شورامورد بازنگری قرار گیرد اما این بازنگری اثر اجرایی ندارد و هیچ ضمانتی برای اینکه حتی کشورهای که به نقض شدید و سیستماتیک حقوق بشر دست زده اندومی‌زنند از عضویت شورا کنار گذاشته شوند، وجود ندارد. به باور کاخ سفید، هر چند در قطعنامه، تعلیق عضویت کشورهای که به نقض شدید سیستماتیک حقوق بشر دست زده اند پیش بینی شده، اما این امر تنها با موافقت دو سوم اعضای مجمع عمومی امکان پذیر است و این در حالی است که نیمی از اعضای مجمع در نوامبر ۲۰۰۵ حتی با این نکته که سودان در نقض حقوق بشر بویژه در دارفور مقصر است، موافق نبودند. پس از دید آمریکا اجرایشدن

برای گزینش اعضا با آرای مخفی است و بسیار بعید می نمود که تا کنون کمیته‌های معمول آمریکا به این کشور برای به دست آوردن آرای لازم کمک کند. بر پایه این گمانه زنی اگر آمریکا آرای لازم را به دست نمی آورد شکست سنگینی برای آن شمرده می شد.^{۱۷}

ساختار و کارکردهای شورای حقوق بشر

شاید مهم‌ترین دگرگونی در مکانیسم اصلی سازمان ملل برای نظارت بر حقوق بشر، قرار گرفتن شورای حقوق بشر زیر نظارت مجمع عمومی به جای شورای اقتصادی و اجتماعی باشد. این وضع تازه سبب می شود که موضوع حقوق بشر به حوزه سیاست و امنیت بین الملل نزدیکتر شود. این امر همچنین تأییدی بر این واقعیت است که جلوگیری از نقض حقوق بشر به گونه مستقیم بسته به صلح و امنیت بین المللی است. این واقعیت باید بر جایگاه شورای حقوق بشر به گونه ای اثر گذار د که مرکزیت بیشتری در تلاشهای جامعه بین المللی برای اجرا و تحقق استانداردهای حقوق بین الملل بشر پیدا کند.^{۱۸}

شورای حقوق بشر با اینکه در ابعاد گوناگون با کمیسیون حقوق بشر تفاوت در دامادریاره ای کار کردها با آن یکسان است که برای نمونه می توان موارد زیر را بر شمرد:

۱- استانداردهای سازی. شورانیز مانند کمیسیون وظیفه آماده سازی متن کنوانسیونها یا اعلامیه های تازه در زمینه تضمینهایاروشهای حقوق بشری ویژه برای اجرای اصول حقوق بشر را بر عهده دارد.

۲- نظارت بر وضع حقوق بشر در جهان و نشان دادن واکنش به نقض آن.

۳- تهیه و وضع حقوق بشر از راه مطالعات و برگزاری سمینارها، فراخوانی کشورها برای تصویب پیمانهای حقوق بشری یا فراهم آوردن خدمات مشورتی و همکاریهای فنی در زمینه حقوق بشر.

۴- تشریح و تفسیر مسائل و موضوعات مفهومی با به کارگیری ابزارهای مطالعاتی، گروههای کاری، روشهای موضوعی و ویژه فعالیتها استانداردهای سازی در پیوند با حقوق بشر از راه برگزاری نشستهای عمومی ای که سازمانهای غیر دولتی و نهادهای حقوق بشر ملی نیز اجازه مشارکت در گفتمانهای آن را داشته باشند.^{۱۹}

با این حال شورای حقوق بشر ویژگیها و کارکردهایی جدا از کمیسیون دارد که مهم‌ترین آنها چنین است:

● شاید مهم‌ترین دگرگونی در مکانیسم اصلی سازمان ملل برای نظارت بر حقوق بشر، قرار گرفتن شورای حقوق بشر زیر نظارت مجمع عمومی به جای شورای اقتصادی و اجتماعی باشد. این وضع تازه سبب می شود که موضوع حقوق بشر به حوزه سیاست و امنیت بین الملل نزدیکتر شود. این امر همچنین تأییدی بر این واقعیت است که جلوگیری از نقض حقوق بشر به گونه مستقیم بسته به صلح و امنیت بین المللی است. این واقعیت باید بر جایگاه شورای حقوق بشر به گونه ای اثر گذار د که مرکزیت بیشتری در تلاشهای جامعه بین المللی برای اجرا و تحقق استانداردهای حقوق بین الملل بشر پیدا کند.

حقوق بشر در آمریکا و اسرائیل بر گزار شود تا در باره کشورهایی مانند چین و سودان.

۶- از دیدگاه آمریکا شور اختیار یگیری اهداف و تعهدات ناشی از کنفرانسها و نشستهای سازمان ملل را در حالی که بسیاری از این اهداف و تعهدات از پشتیبانی جهانی و شأن حقوقی و قانونی لازم بی بهره است.

۷- آمریکا بر این باور است که قطعنامه بریایی شور اسبب فرسایش و کمرنگ شدن معیار دیر باو جا افتاده آزادی بیان می شود. از دید این کشور واکنش سازمان کنفرانس اسلامی و موضوع کاریکاتورهای موهن به ساحت مقدس پیامبر اسلام (ص) در رسانه های غربی به هنگام تهیه پیش نویس قطعنامه سبب شده است که تدوین کنندگان آن بر نقشها و مسئولیتهای پیش از پشتیبانی آشکار از آزادی بیان تأکید کنند.^{۱۶}

پس از رأی منفی آمریکا به قطعنامه بریایی شورای حقوق بشر، آن کشور در ۶ آوریل اعلام کرد که قصد نامزد شدن برای عضویت در نخستین دوره این شور را ندارد. درباره سبب این تصمیم و اشننگن گمانه زنی های گوناگون شده است اما گمانه زنی گسترده در سازمان ملل این بوده که تصمیم آمریکا از ترس آن کشور از ناتوانی در به دست آوردن آرای لازم (۹۶ رأی) برای گرفتن کرسی در شور اما به گرفته است زیرا رأی گیری

دست‌بندی دیدگاه‌های پاره‌ای از گروه‌ها و گروه‌های جغرافیایی - سیاسی دربارهٔ شورای حقوق بشر

نام کشور	وضعیت شورای حقوق بشر در این کشور	اهداف و کارکردها	اقدامات گروه‌های عضویت	جلسات منظمو ویژه	دقت‌نامه داخلی
جمهوری اسلامی ایران	شورا باید زیر مجموعه مجمع عمومی باشد.	شورا باید بازنگاری دوره‌ای چگونگی اجرای تعهدات حقوق بشری دولت‌ها را در نظر دارد.	شمار اعضای شورا مانند کمسیون ۵۳ عضو باشد. عضویت در شورا باید بر مبنای نظر اکثریت توزیع متناسب جغرافیایی باشد و اعضا نباید برای بیش از دو دوره متوالی برگزیده شوند. مجمع عمومی باید اعضای شورای را برگزیند.	نشست شورای باید مانند کمسیون باشد؛ یعنی نشست سالانه به مدت ۶ هفته داشته باشد.	شورا باید بر پایه نظامنامه داخلی و گانه‌های زیر نظر مجمع عمومی اقدام عمل کند و ترتیباً مناسبتی برای شرکت سازمان‌های غیر دولتی در شورای انجمن آورد.
ایالات متحده	شورا در حال حاضر زیر مجموعه مجمع عمومی باشد. نام‌های از پنج سال وضع آن باز دیگر بررسی شود و تصمیم‌گیری شود که آیا باید آنرا به مقام یکی از گانه‌های اصلی سازمان ملل بازگرداند.	شورا باید تقاضای حقوق بشر از جمله تقاضای شدید و سیستماتیک را مورد نظر قرار دهد و توسط هدایتی ارائه کند. شورا فعالیت‌های حمایتی در پیوند با بهبود پاسداری از حقوق بشر را از پیش دهد.	شمار اعضای شورا کمتر از ۵۳ عضو باشد. رأی‌دهی برای عضویت باید با اکثریت نظر اکثریت نقش دولت‌ها در عضویت در بهبود و حمایت از حقوق بشر باشد. اعضای شورا باید دارای تجربه و تخصص در زمینه‌های حمایتی از حقوق بشر باشند. اعضا باید به‌طور منظم و مستمر در جلسات شرکت کنند. شورا باید به‌طور منظم گزارش‌های خود را به مجمع عمومی ارائه دهد. شورا باید به‌طور منظم با سایر نهادهای بین‌المللی همکاری کند.	شورا باید نشست‌های منظم داشته باشد. شورا باید بتواند در صورت نیاز نشست‌های ویژه برگزار کند.	شورا باید بر پایه نظامنامه داخلی و گانه‌های زیر نظر مجمع عمومی اقدام عمل کند.
تحت‌توسعه و پیا	شورا باید یکی از گانه‌های اصلی سازمان ملل باشد.	شورا باید برای جلوگیری از نقض حقوق بشر و واکنش به اوضاع اضطراری حقوق بشر از جمله کسب گروه‌های حقیقت‌یاب بپوشد.	شمار اعضای شورا کمتر از ۵۳ عضو باشد. رأی‌دهی برای عضویت باید با اکثریت نظر اکثریت باشد. اعضای شورا باید دارای تجربه و تخصص در زمینه‌های حقوق بشر باشند. اعضا باید به‌طور منظم و مستمر در جلسات شرکت کنند. شورا باید به‌طور منظم با سایر نهادهای بین‌المللی همکاری کند.	شورا باید نشست‌های منظم داشته باشد. شورا باید بتواند در صورت نیاز نشست‌های ویژه برگزار کند.	شورا باید بر پایه نظامنامه داخلی و گانه‌های زیر نظر مجمع عمومی اقدام عمل کند.
گروه‌های قبا	شورا باید زیر مجموعه مجمع عمومی باشد.	---	شمار اعضای شورا مانند کمسیون ۵۳ کشور باشد. اعضا باید با اکثریت ساده اکثریت مجمع عمومی برگزیده شوند و عضویت در شورا باید بر پایه توزیع متناسب جغرافیایی باشد. دوره عضویت باید ۳ ساله باشد. اعضای شورا باید بر مبنای نظر اکثریت توزیع متناسب جغرافیایی باشند. مجمع عمومی باید اعضای شورا را برگزیند.	---	---
روسیه	شورا باید زیر مجموعه مجمع عمومی باشد.	---	شمار اعضای شورا مانند کمسیون ۵۳ کشور باشد. اعضا باید با اکثریت ساده اکثریت مجمع عمومی برگزیده شوند و عضویت در شورا باید بر پایه توزیع متناسب جغرافیایی باشد. دوره عضویت باید ۳ ساله باشد. اعضای شورا باید بر مبنای نظر اکثریت توزیع متناسب جغرافیایی باشند. مجمع عمومی باید اعضای شورا را برگزیند.	نشست شورای باید مانند کمسیون باشد؛ یعنی نشست سالانه به مدت ۶ هفته.	---
چین	شورا باید زیر مجموعه مجمع عمومی باشد.	شورا باید عملکرد کمیساری عالی حقوق بشر را بازنگری کند.	شمار اعضای شورا مانند کمسیون ۵۳ کشور باشد. اعضا باید با اکثریت ساده اکثریت مجمع عمومی برگزیده شوند و عضویت در شورا باید بر پایه توزیع متناسب جغرافیایی باشد. دوره عضویت باید ۳ ساله باشد. اعضای شورا باید بر مبنای نظر اکثریت توزیع متناسب جغرافیایی باشند. مجمع عمومی باید اعضای شورا را برگزیند.	---	شورا باید بر پایه نظامنامه داخلی و گانه‌های زیر نظر مجمع عمومی اقدام عمل کند.

ورواندا (۱۹۹۴) توانا کرد، اما کمیسیون همچنان بیشتر به برگزاری نشست سالانه خود که در ماههای مارس و آوریل هر سال برای شش هفته برگزار می‌شد، بسنده می‌کرد.

۵۳ کشور از نظر شمار اعضاء (۴۷ عضو) کمی کوچکتر از کمیسیون (با ۵۳ عضو) است. در شور آفریقا ۲ کرسی، گروه آمریکای لاتین و کارائیب ۳ کرسی و گروه اروپای غربی و دیگران ۳ کرسی کمتر از کمیسیون دارند و منطقه‌ای آسیا و گروه اروپای شرقی هر کدام ۱ کرسی بیشتر از کمیسیون دارند. هر عضو سازمان ملل امکان برگزیده شدن به عضویت شور را دارد اما اعضاء سازمان ملل باید در گزینش نامزدها به مشارکت آنها در بهبود وضع حقوق بشر و پشتیبانی شان از حقوق بشر و گفته‌ها و تعهداتشان به اجرای حقوق بشر توجه کنند.^{۲۰} بر پایه ماده ۷ قطعنامه ۶۰/۲۵۱ مجمع عمومی، شمار اعضاء شور ۴۷ کشور است. عضویت باید بر پایه توزیع عادلانه جغرافیایی باشد و کرسیها باید به ترتیب زیر بین مناطق جغرافیایی توزیع شود.

بر پایه ماده ۱۴ قطعنامه، دوره‌های عضویت باید تناوبی باشد و این امر باید در نخستین دوره انتخابات باقره کشی انجام شود. البته باید برابری توزیع منطقه‌ای در تناوبی کردن دوره‌های عضویت در مرحله نخست تشکیل شور اندر نظر گرفته شود. در هماهنگی با شیوه گذشته، دوره‌های تناوبی باقره کشی به ترتیب زیر می‌بایست تعیین می‌شد:

پس از پایان گزینش ۴۷ عضو شور، قرعه کشی برای گزینش اعضاء به ترتیب تناوب یک ساله، دو ساله و سه ساله از سوی مجمع عمومی انجام شد. بر پایه شیوه مجمع، ۵ جعبه به تعداد گروه‌های منطقه‌ای سازمان ملل تهیه شد که هر یک شامل نام دولتهای برگزیده شده از یک گروه بود. رئیس مجمع عمومی یکی یکی بر گنجاوی نام هر دولت برگزیده شمر ابعاد آن دوره

۱. برقراری يك مکانیسم بازنگری عمومی دوره‌ای، هر دولتی که به عضویت شورای حقوق بشر در می‌آید در دوران عضویتش مشمول این بازنگری خواهد شد. مقرر شده است چند و چون و روش اجرای چنین مکانیسمی از سوی شورادر نخستین سال موجودیتش تدوین شود.

۲. در صورت نقض شدید و سیستماتیک حقوق بشر، تعلیق عضویت باید بارای مثبت دو سوم اعضاء مجمع عمومی صورت گیرد. در فضای بین المللی کنونی این گزینه چندان عقلانی نمی‌نماید.

۳. عضویت، محدود به دو دوره پی در پی شده است. این، تلاشی بوده است برای ایجاد فضای سالم و یویاد شور. در کمیسیون، باره‌ای از اعضاء همیشگی شده بودند؛ برای نمونه روسیه و هند از آغاز برابری کمیسیون از اعضاء آن بودند؛ آمریکاتنها در سال ۲۰۰۲ برای يك سال از کمیسیون بیرون رفت و انگلیس نیز تنها در سالهای ۱۹۷۹ و ۱۹۹۱ عضو کمیسیون نبود. اعضاء شورای حقوق بشر با اکثریت ساده اعضاء مجمع عمومی برگزیده می‌شوند که این شیوه فرق چندانی با ترتیبات کمیسیون ندارد. گزینش اعضاء شور نیز مانند کمیسیون بر پایه گروه‌بندیهای جغرافیایی-سیاسی است ولی برعکس شیوه پیشین، گروه‌های منطقه‌ای فهرست نامزدهای خود را به دست نمی‌دهند بلکه هر کشور از هر گروه باید جداگانه نامزد عضویت در شور اشود در صورت به دست آوردن آرای اکثریت ساده در مجمع عمومی می‌تواند به عضویت شورای حقوق بشر در آید.

۴. شورادر سر اسر سال نشست خواهد داشت. هر چند در ۱۹۹۲ نیز مقرر شده بود که کمیسیون افزون بر نشست سالانه خود نشستهای ویژه داشته باشد و همین، کمیسیون را برای اقدام در باره پاره‌های موارد ویژه چون مسائل یوگسلاوی (۱۹۹۲)

گروه منطقه‌ای	شمار کرسیها	شمار کشورهای هر گروه	درصد کرسیها به کل کشورها در هر گروه
گروه آفریقایی	۱۳	۵۳	۲۴/۵٪
گروه آسیایی	۱۳	۵۴	۲۴٪
گروه اروپای شرقی	۶	۲۲	۲۷/۲٪
گروه آمریکای لاتین و کارائیب	۸	۳۳	۲۴/۲٪
گروه اروپای غربی و دیگران	۷	۲۸	۲۵/۹٪
جمع	۴۷	۱۹۰	۲۴/۷٪

گروه منطقه‌ای	شمار کرسیها برای			جمع
	یک سال (۲۰۰۷)	دو سال (۲۰۰۸)	سه سال (۲۰۰۹)	
گروه آفریقایی	۴	۴	۵	۱۳
گروه آسیایی	۴	۴	۵	۱۳
گروه اروپای شرقی	۲	۲	۲	۶
گروه آمریکای لاتین و کارائیب	۲	۳	۳	۸
گروه اروپای غربی و دیگران	۲	۲	۳	۷
جمع کرسیها	۱۴	۱۵	۱۸	۴۷

تعریف معیارها بود. در سایه همین کاستی در قطعنامه بود که سازمانهای حقوق بشری بین المللی همچون عفو بین الملل و دیده بان حقوق بشر مجموعه اطلاعاتی را بر پایه معیارهایی که خود مهم می دانستند درباره کشورهای نامزد عضویت فراهم آوردند تا اعضای سازمان ملل با بررسی این اطلاعات به کشوری که شایسته تر برای عضویت است رأی دهند. برای نمونه دیده بان حقوق بشر یا گاهی اینترنتی طراحی کرد و پیشینه حقوق بشری کشورهای نامزد را بر پایه معیارهای پنجگانه زیر در آن قرار داد:

۱- گزارشهای دیده بان حقوق بشر درباره رفتارهای نامناسب هر يك از کشورهای نامزد عضویت در شورا، در زمینه حقوق بشر؛

۲- گفته‌ها و تعهدات اعلام شده از سوی دولت نامزد

تصدی بیرون می آورد. شمار اعضاء با دوره های عضویت يك، دو سه ساله بر پایه جدول بالا در هر گروه منطقه ای تعیین شد که نتیجه این گزینش در جدول زیر مشخص شده است. گفتنی است که همه اعضای شورا با پایان گرفتن دوره های يك، دو سه ساله عضویت خود صلاحیت برگزیده شدن دوباره را دارند.

باید توجه داشت که در قطعنامه برپایی شورای حقوق بشر سازو کار روشنی برای سنجش اندازه پایبندی يك کشور به حقوق بشر پیش بینی نشده است و از این رو کشورهای عضو سازمان ملل هر يك باید بر پایه دیدگاههای ویژه خود وضع حقوق بشری کشورهای نامزد عضویت را بررسی کنند و بر پایه همین دیدگاه نیز رأی دهند. پیش بینی نشدن معیارهای روشن برای سنجش وضع حقوق بشری نامزدان عضویت، ناشی از اختلاف نظر کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته بر سر تعیین و

گروه منطقه‌ای	شمار کرسیها برای			جمع
	یک سال (۲۰۰۷)	دو سال (۲۰۰۸)	سه سال (۲۰۰۹)	
گروه آفریقایی	الجزایر - مراکش - آفریقای جنوبی - تونس	گابون - غنا - مالی - زامبیا	کامرون - جیبوتی - موریتانی - نیجریه - سنگال	۱۳
گروه آسیایی	بحرین - هند - اندونزی - فیلیپین	ژاپن - پاکستان - جمهوری کره - سریلانکا	بنگلادش - چین - اردن - مالزی - عربستان سعودی	۱۳
گروه اروپای شرقی	جمهوری چک - لهستان	رومانی - اوکراین	جمهوری آذربایجان - روسیه	۶
گروه آمریکای لاتین و کارائیب	آرژانتین - اکوادور	برزیل - گواتمالا - پرو	کوبا - مکزیک - اوروگوئه	۸
گروه اروپای غربی و دیگران	فنلاند - هلند	فرانسه - انگلستان	کانادا - سوئیس - آلمان	۷
جمع کرسیها	۱۴	۱۵	۱۸	۴۷

نکته بارز دیگر در زمینه برابری شورای حقوق بشر، قرار گرفتن آن زیر نظر مجمع عمومی است زیرا این جایگاه نشانه افزایش اهمیت حقوق بشر در چارچوب سازمان ملل و نزدیک شدن آن به بُعد امنیت و صلح بین الملل است که پاسداری از آن بر جسته ترین مأموریت سازمان است. این، به معنای پذیرش این واقعیت است که بهبود وضع حقوق بشر به گونه مستقیم هم علت و هم معلول صلح و امنیت بین الملل است.

و نکته پایانی این که تأکید کشورهای در حال توسعه بر گنجانده شدن حق توسعه بعنوان یکی از حقوق مورد نظر در چارچوب صلاحیت شورای حقوق بشر نیز گویای تفاوت دیدگاههای کشورهای در حال توسعه یافته در باره حق مهمتر و برتر است، زیرا از دید کشورهای توسعه یافته، حقوق مدنی و سیاسی و نظارت بر رعایت آن اهمیت بیشتری نسبت به دیگر حقوق از جمله حق توسعه دارد.

منابع و پانوشتها:

۱. محمدرضا ضیایی بیگدلی، «حقوق بین الملل بشر در آستانه قرن بیست و یکم»، نشریه و کالت، ش ۳ و ۲ (تیر و مرداد ۱۳۷۹).
۲. جک دانلی، «دموکراسی، توسعه حقوق بشر»، فصلنامه راهبرد، ش ۲۳ (بهار ۱۳۸۱).
3. John Pace, "The UN Human Rights Council: Opportunities and Challenges", <http://jurist.law.pitt.edu/forumy/2006/04/un-human-rights-council-opportunities.php>
۴. جک دانلی، همان.
۵. حسین مهرپور، «نگاهی به فعالیت‌های سازمان ملل متحد در زمینه حقوق بشر»، فصلنامه سیاست خارجه، دوره ۹، ش ۳ (پاییز ۱۳۷۴).
۶. دیوید فورسایت، «هزاره جدید: سازمان ملل متحد و حقوق بشر»، ترجمه جمشید شریفیان، فصلنامه سیاست خارجه، ش ۱۶، ش ۲، (تابستان ۱۳۸۱).
۷. داود آقایی، «کارنامه کمیسیون حقوق بشر در باره ایران (پس از بیروزی انقلاب اسلامی)»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ش ۶۰ (تابستان ۱۳۸۲).
8. John Pace. Ibid.
۹. داود آقایی، همان.
10. John Pace. Ibid.
11. Fredric L. Kirgis, "International Aspects of the 2005 World Summit Outcome Document", October 4, 2005, <http://www.asil.org/insights/2005/10/insights051004.html>
12. Ibid.
13. Someshwar Sigh, "Will the Human Rights Council do Better Than Commission", south bulletin, Feb-

بیانیه‌های آن که به هنگام تصویب قطعنامه برابری شورادر مجمع عمومی منتشر شده بود؛

۳. اینکه آباکشور نامزد، بیمانه‌های حقوق بین الملل بشر را تصویب کرده است یانه؛

۴. اینکه آیدولت نامزد تاکنون از بازرسان حقوق بشر سازمان ملل برای دیدار از کشور خود دعوت رسمی کرده است یانه؛

۵. اینکه موضوع رأی دهی دولت نامزد به ۱۰ قطعنامه آخر پیرامون حقوق بشر در مجمع عمومی چگونگی نبوده است و اگر کشور نامزد به تازگی عضو کمیسیون حقوق بشر بوده، وضع رأی دهی اش درباره ۱۶ قطعنامه آخر مربوط به حقوق بشر در مجمع عمومی چگونگی نبوده است.

گرنش اعضای شورای حقوق بشر بر پایه قطعنامه تأسیس آن در ۱۹ مه ۲۰۰۶ انجام شد و از میان ۷۵ کشور نامزد عضویت در شورا، ۴۷ کشور برگزیده شدند. در جدول زیر نام کشورهای نامزد عضویت در شورا و شمار آرای هر یک نشان داده شده است.

بهره‌سختن

پس از نزدیک به پنج ماه گفتگوهای پرتنش و فشرده سرانجام در ۱۵ مارس ۲۰۰۶ قطعنامه برابری شورای حقوق بشر با اکثریت چشمگیر به تصویب مجمع عمومی رسید و در ۱۹ مه نیز گرنش اعضا انجام شد. اما جریان گفتگوها و رویدادهای پس از تصویب قطعنامه، واقعیاتی در خور توجه در باره ساختار و تعاملات درون جامعه جهانی را روشن ساخت.

یکی از مهمترین واقعیات این است که کشورهای در حال توسعه با توجه به سیستم «یک کشور یک رأی» با اهمیت یافتن افکار عمومی جهانی، قدرت چشمگیری در تحمیل خواست و نظر خود بر قدرتهای برتر به دست آورده اند اما این واقعیت را نیز نباید از نظر دور داشت که هنوز هم قدرتهای بزرگ بر پایه توانمندیهایی که در زمینه‌های گوناگون ویژه زمینه مادی دارند، می توانند به گونه چشمگیر بر تصمیمات جهانی اثر گذارند. چنین است که می بینیم چشم پوشی ایالات متحده از نامزدی برای عضویت در شورای حقوق بشر و اکتشاه و بازتاب گسترده داشته است زیرا پشتیبانی مادی و غیر مادی آمریکا از شورا می تواند اثر بخشی آن را به گونه چشمگیر افزایش دهد.

نکته شایان توجه دیگر در جریان برابری شورای حقوق بشر، گرایش کشورهای در حال توسعه به رأی دهی مخفی در مجامع بین المللی است زیرا این گونه رأی دهی به سبب آگاه نبودن قدرتهای بزرگ از رأی آنها، از فشار وارده بر آنها می کاهد و با دست باز تر می تواند بر پایه خواست و منافع خود عمل کنند.

و در سال ۲۰۰۰ به گونه‌ی موقت به گروه اروپای غربی و دیگران پیوست. این رژیم تنها عضو سازمان ملل است که عضو کامل هیچ‌یک از گروه‌های منطقه‌ای نیست.

16. Brett Schaefer, "Right Move on UN Human Rights Council"

www.humaneventsonline.com/article.php?print=Yes&id=13859

17. Thalif Deen, "US quits race for human rights council, possibly fearing defeat", www.globalpolicy.org/reform/topics/hrc/2006/0407quitsrace.htm

18. John Pace. Ibid.

19. "Towards a UN human rights council: options and perspectives", www.eda.admin.ch/sub-uno/g/uno/publi/pdf.ContentPar.0050.UpFile.tmp/cp-040804-hrcouncil-d.pdf

20. John Pace. Ibid.

ruary 15, 2006

۱۴. دیوید فورسایت، همان.

۱۵. اعضای سازمان ملل به گونه‌ی غیر رسمی در پنج گروه جغرافیایی-سیاسی دسته‌بندی شده‌اند. این گروه‌ها و شمار کشورهای درون هر یک نقش مهمی در تعیین سهم هر منطقه در بدست آوردن کرسی‌ها در کمیته‌های ناگوانگن مجمع عمومی و باره‌ای دیگر از ارگانهای سازمان ملل دارد. هر یک از این گروه‌ها مواضع مذاکراتی و رأی‌دهی ویژه‌ای دارد. امروزه ۵ گروه جغرافیایی-سیاسی در درون سازمان ملل متحد عبارت است از: ۱- گروه اروپای غربی و دیگران (WEOG) دربرگیرنده ۲۸ کشور ۲- گروه اروپای شرقی دربرگیرنده ۲۲ کشور ۳- گروه آمریکای لاتین و کارائیب (GRULAC) دربرگیرنده ۳۳ کشور ۴- گروه آسیایی دربرگیرنده ۵۴ کشور و ۵- گروه آفریقایی دربرگیرنده ۵۳ کشور. شمار اعضای سازمان ملل ۱۹۱ کشور است. هر چند اسرائیل از دید جغرافیایی در گروه آسیایی جای می‌گیرد اما از عضویت در این گروه خودداری می‌کند

فهرست نامزدهای عضویت در شورای حقوق بشر بر پایه گروه جغرافیایی و ترتیب آنها بر اساس شمار آراء در هر گروه

شمار آراء	گروه آسیایی (۱۳ کرسی)	شمار آراء	گروه اروپای غربی و دیگران (۷ کرسی)	شمار آراء	گروه آمریکای لاتین و کارائیب (۸ کرسی)	شمار آراء	گروه اروپای شرقی (۱۱ کرسی)	شمار آراء	گروه آفریقایی (۱۳ کرسی)
۱۵۴	هند	۱۷۳	آلمان	۱۳۷	برزیل	۱۶۵	روسیه	۱۸۳	غنا
۱۵۰	اندونزی	۱۶۵	فرانسه	۱۰۸	آرژانتین	۱۵۸	لهستان	۱۸۲	زامبیا
۱۴۸	بنگلادش	۱۶۰	انگلیس	۹۱	مکزیک	۱۵۴	اوکراین	۱۸۱	ستگال
۱۴۰	ژاپن	۱۵۸	سوئیس	۱۰۹	پرو	۱۴۵	جمهوری چک	۱۷۹	جمهوری آفریقایی جنوبی
۱۳۷	مالزی	۱۵۸	هلند	۹۵	گواتمالا	۱۴۲	جمهوری آذربایجان	۱۷۸	مالی
۱۳۳	پاکستان	۱۴۹	فنلاند	۸۹	لورگوئه	۱۴۱	رومانی	۱۷۸	موریتانی
۱۳۰	جمهوری کره	۱۴۸	کانادا	۹۵	کوبا	۱۳۵	لیتوانی	۱۷۸	مراکش
۱۲۲	چین	۱۴۶	پرتغال	۸۶	اکوادور	۱۲۸	اسلونی	۱۷۲	جیبوتی
۱۱۷	لردن	۱۳۷	یونان	۹۱	نیکاراگوئه	۱۱۹	ارمنستان	۱۷۵	گابون
۱	فیلیپین	۱۳۶	اسپانیا	۵۰	ونزوئلا	۱۰۱	لتونی	۱۷۱	کامرون
-	بحرین	۱۳۴	-	۷۹	کاستاریکا	۶	مجارستان	۱۷۱	تونس
-	عربستان سعودی	۱۲۶	-	۴۸	هندوراس	۳	گرجستان	۱۶۹	نیجریه
-	سریلانکا	۱۲۳	-	۳۵	کلمبیا	۱	آلبانی	۱۶۸	الجزایر
-	تایلند	۱۲۰	-	۳۱	-	-	صربستان و مونته‌نگرو	۹	کتیا
-	لیتوان	۱۱۲	-	۱	-	-	-	۱	مصر
-	قرقیزستان	۸۸	-	-	-	-	-	۱	ماداگاسکار
-	جمهوری اسلامی ایران	۵۸	-	-	-	-	-	۱	جمهوری متحده تانزانیا
-	عراق	۵۲	-	-	-	-	-	-	-
-	مالدیو	۱	-	-	-	-	-	-	-
-	قطر	۱	-	-	-	-	-	-	-